

İÇİNDEKİLER

MAKRO İKTİSATTA TEMEL KAVRAMLAR I ————— » 06

MAKRO İKTİSATTA TEMEL KAVRAMLAR II ————— » 56

HÂSILA DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ ————— » 104
BASİT KEYNESYEN MODEL

HÂSILA DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ ————— » 152
IS-LM MODELİ

İÇİNDEKİLER

HÂSILA VE FİYAT DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ AD-AS MODELİ	» 214
KARŞILAŞTIRMALI İKTİSAT OKULLARI	» 222
TÜKETİM TEORİLERİ	» 248

1. BÖLÜM

MAKRO İKTİSATTA TEMEL KAVRAMLAR I

MAKRO İKTİSADİ MODELLER

Makro iktisadi modellerde ekonominin; hanehalkı sektörü, işalemi sektörü, hükümet sektörü ve dış ticaret sektörü olmak üzere dört sektörden; mal piyasası, para piyasası, tahvil piyasası ve emek piyasası olmak üzere dört piyasadan oluştuğu ve tüketim, yatırım ve tasarruf olmak üzere de üç temel kavram üzerine inşa edildiği kabul edilir.

Ekonomideki Sektörler	Ekonomideki Piyasalar	Kullanılan Temel Kavramlar
Hanehalkı Sektörü	Mal Piyasası	Tüketim
İşalemi Sektörü	Para Piyasası	Yatırım
Hükümet Sektörü	Tahvil Piyasası	Tasarruf
Dış Ticaret Sektörü	Emek Piyasası	

Hanehalkı Sektörü

Hanehalkı sektörü ekonomideki tüm aileleri kapsar ve aile üyelerine tüketici denir. Tüm tüketicilerin amacı faydasını maksimize etmektir. Hanehalkı sektörü tüketim ve tasarruf olmak üzere iki ekonomik faaliyette bulunurken, emek piyasasında arz eden ancak mal, para ve tahvil piyasalarında ise talep eden konumdur.

İşalemi Sektörü

İşalemi sektörü ekonomideki tüm firmalardan oluşur ve tüm firmaların amacı kârını maksimize etmektir. İşalemi sektörü yatırım ve tasarruf olmak üzere iki ekonomik faaliyette bulunur. İşalemi sektörünün tasarruflarına **dağıtılmayan kurum kârları** denir. İşalemi sektörü mal ve emek piyasasında talep eden, mal ve tahvil piyasasında ise arz eden konumdur.

İktisatta hanehalkı ve işalemi sektörleri birlikte **özel sektör** olarak adlandırılır.

Hükümet Sektörü

Hükümet sektörü bir ekonomideki tüm kamu kurum ve kuruluşlarını kapsar. Hükümet sektörü mal ve emek piyasasında talep eden, para ve tahvil piyasasında ise arz eden konumdur.

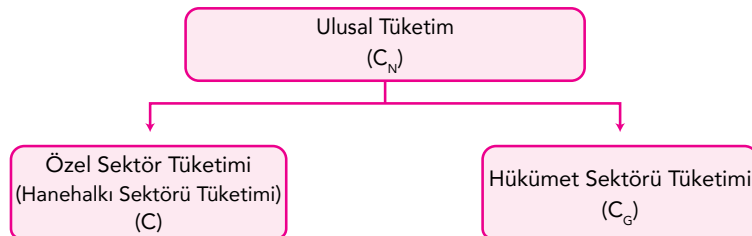
Dış Ticaret Sektörü

Bir ekonominin diğer ülkelerle yani dış alemle olan tüm iktisadi ilişkilerinin toplulaştırıldığı sektöre dış ticaret sektörü denir. Dış ticaret sektörü, bir ekonominin dış âleme mal satması anlamına gelen ihracat ile mal satın alması anlamına gelen ithalat ve ekonomiler arasındaki mali sermaye hareketlerini kapsar. Dış ticaret sektörü hem mal ve tahvil piyasasında talep eden hem de yine mal ve tahvil piyasasında arz eden konumdur.

Sektörleri ve sektörlerin piyasalarla olan ilişkisini kısaca inceledikten sonra şimdi de üç temel kavram olan tüketim, yatırım ve tasarruf kavramları üzerinde durulacaktır. Bu kavramlar analiz edilirken ulusal tüketim, ulusal yatırım ve ulusal tasarruf olmak üzere üç başlık altında incelenirler.

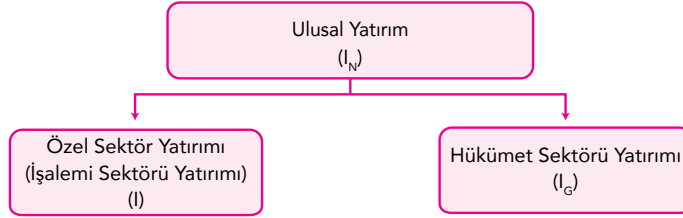
ULUSAL TÜKETİM (NATIONAL CONSUMPTION)

Ulusal tüketim (C_N); özel sektör tüketimi yani hanehalkı sektörü tüketimi (C) ile hükümet sektörü tüketiminin (C_G) toplamından oluşur. ($C_N=C+C_G$)

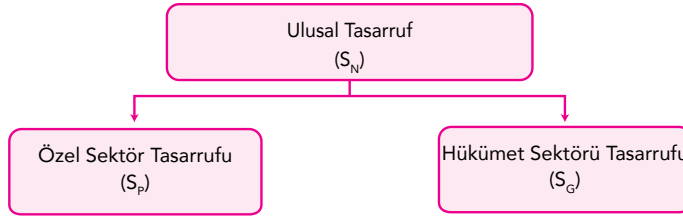
ULUSAL YATIRIM (NATIONAL INVESTMENT)

Ulusal yatırım (I_N); özel sektör yatırımı yani işalemi sektörü yatırımı (I) ile hükümet sektörü yatırımının (I_G) toplamından oluşur. ($I_N=I+I_G$)

ULUSAL TASARRUF (NATIONAL SAVING)

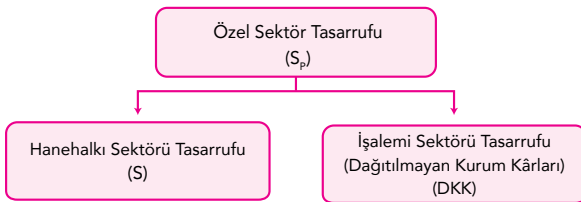
Ulusal tasarruf (S_N); özel sektör tasarrufu (S_p) ile hükümet sektörü tasarrufunun (S_G) toplamından oluşur. ($S_N=S_p+S_G$)

Özel Sektör Tasarrufu (S_p)

Özel sektör tasarrufu; hanehalkı sektörü tasarrufu (S) ile işalemi sektörü tasarrufunun yani dağıtılmayan kurum kârlarının (DKK) toplamından oluşur.

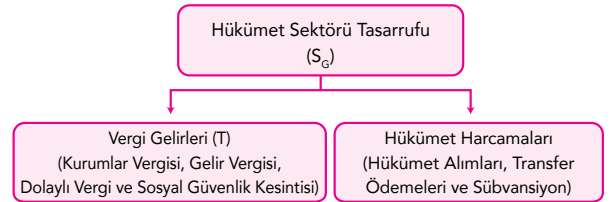
$$(S_p=S+DKK)$$

Hükümet Sektörü Tasarrufu (S_G)

Hükümet sektörü tasarrufu; vergi gelirleri (T) (kurumlar vergisi, gelir vergisi, dolaylı vergi ve sosyal güvenlik kesintisi) ile hükümet harcamaları (hükümet alımları (G) transfer ödemeleri (TR) ve sübvansiyon (SUB) arasındaki farka eşittir.

$$[S_G=T-(G+TR+SUB)]$$

Bir ekonomide vergiler hükümet harcamalarından büyükse yani hükümet milli gelirden aldığı paydan daha az harcama yapıyorsa hükümet sektörü tasarrufu pozitifdir. Hükümet sektörü tasarrufunun pozitif olmasına **bütçe fazlası** denir.

$$\text{Bütçe Fazlası}=T>(G+TR+SUB)$$

Bir ekonomide vergiler hükümet harcamalarından küçükse yani hükümet milli gelirden aldığı paydan daha fazla harcama yapıyorsa hükümet sektörü tasarrufu negatiftir. Hükümet sektörü tasarrufunun negatif olmasına **bütçe açığı** denir.

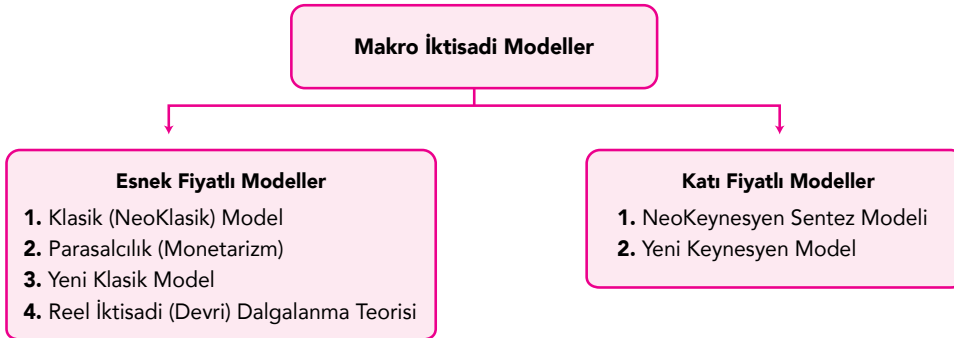
$$\text{Bütçe Açığı}=T<(G+TR+SUB)$$

$$S_N = (S + DKK) + [T - (G + TR + SUB)]$$

DİKKAT

Hükümet harcamaları; hükümet alımları (G), transfer ödemeleri (TR) ve sübvansiyon (SUB) olmak üzere üç bölümden oluşur. Hükümet alımları, hükümet harcamaları içerisinde mal ve hizmet alımı karşılığı yapılan harcamalardan oluşurken, transfer ve sübvansiyon ise mal ve hizmet alımı karşılığı olmadan yapılan harcamalardan oluşur. Hükümet sektörünün kamu hizmetlerini üretmek için satın aldığı nihai mal ve hizmetlere yaptığı harcamaya **hükümet alımları** denir. Hükümet alımları; tüketim mallarına yönelik alımlar yani hükümet tüketimi (C_G) ve yatırım mallarına yönelik alımlar yani hükümet yatırımı (I_G) olmak üzere iki bölümden oluşur. ($G = C_G + I_G$) Hükümet sektörünün emekli ve işsizlik maaşları, dul ve yetim aylıkları, öğrenci bursları ve faiz ödemeleri için yaptığı harcamaya **transfer ödemeleri**, üreticilere uygulamış olduğu vergi indirimi ve yatırım teşviklerine **sübvansiyon** denir.

Makro iktisadi modellerin sektörler ve piyasalar kavramları itibarıyla amacı, hanehalkı, işalemi, hükümet ve dış ticaret sektörleri ile mal, para, tahvil ve emek piyasalarından oluşan bir ekonomide, **iktisadi büyüme** ve **iktisadi dalgalanmaların** nasıl ortaya çıktığını ve belirleyicilerinin neler olduğunu açıklamaktır. Makro iktisadi modeller piyasaların sürekli temizlendiği ve sürekli temizlenmediği olmak üzere iki farklı vizyon üzerine inşa edilmişlerdir. Piyasaların sürekli temizlendiği vizyonu üzerine inşa edilen modellere **esnek fiyatlı modeller**, piyasaların sürekli temizlenmediği vizyonu üzerine inşa edilen modellere ise **katı fiyatlı modeller** denir. Klasik (NeoKlasik) Model, Parasalcılık (Monetarizm), Yeni Klasik Model ve Reel İktisadi (Devri) Dalgalanmalar Teorisi esnek fiyatlı modeller, NeoKeynesyen Model ve Yeni Keynesyen Model ise katı fiyatlı modeller olarak adlandırılır.

ESNEK FİYATLI MODELLER

Esnek fiyatlı modellerde, mal, para, tahvil ve emek piyasalarının sürekli dengede olduğu, tüm piyasalarda arzın talebe sürekli eşit olduğu, kısaca piyasaların mükemmel işlediği varsayılır. Bu varsayım piyasalarda daima arz ve talep eğrilerinin kesiştikleri fiyat düzeyinden (para ve tahvil piyasalarında faiz oranı, emek piyasasında ise ücret düzeyinden) işlem yapıldığını ve dolayısıyla da piyasalarda arz veya talep değiştiğinde, fiyat düzeyinin arzı talebe eşitleyen fiyat düzeyine anında intibak ettiğini içerir.

KATI FİYATLI MODELLER

Katı fiyatlı modellerde, özellikle emek ve mal piyasalarında arz ve talep değiştiğinde fiyat düzeyinin ve ücret düzeyinin arzı talebe eşitleyen fiyat düzeyine anında değil de zaman içinde intibak ettiği, emek ve mal piyasalarının sürekli dengede olmadığı, emek ve mal piyasalarının mükemmel işlemedikleri varsayılır.

Makro iktisadi modelleri analiz edebilmek için ilk önce makro iktisatta kullanılan temel kavramların incelenmesi gerekir. Makro iktisatta; iktisadi büyüme, enflasyon oranı, işsizlik oranı, faiz oranı ve döviz kuru olmak üzere beş temel kavram vardır. Bu bölümde iktisadi büyüme ve enflasyon oranı kavramları bir sonraki bölüm olan ikinci bölümde de işsizlik oranı, faiz oranı ve döviz kuru kavramları incelenecektir.

İKTİSADI BÜYÜME

İktisadi büyüme kavramını inceleyebilmek için ilk önce GSYİH ve GSYİH deflatörü kavramlarının incelenmesi gerekir.

GAYRİ SAFİ YURT İÇİ HÂSILA (GSYİH)

Bir ülke sınırları içerisinde belirli bir yılda üretilen nihai mal ve hizmetlerin piyasa fiyatları üzerinden değerine GSYİH denir. GSYİH kavramının anlaşılabilmesi için tanımda yer alan 4 önemli ifadenin ayrıntılı bir şekilde incelenmesi gerekir. Bu ifadeler sırasıyla;

1. "Bir ülke sınırları içerisinde"
2. "Belirli bir yılda üretilen"
3. "Nihai mal ve hizmetler"
4. "Piyasa fiyatları üzerinden değeri" ifadesidir.

Şimdi sırasıyla bu ifadeleri ayrıntılı bir şekilde inceleyelim.

1. "Bir ülke sınırları içerisinde"

"Bir ülke sınırları içerisinde" ifadesi vatandaşlık değil coğrafi sınır anlamı taşımaktadır. Bu nedenle GSYİH kavramı bir ülkede gerek o ülke vatandaşları gerekse diğer ülke vatandaşları tarafından üretilmiş olsun tüm nihai mal ve hizmetlerin piyasa değerini kapsarken, buna karşılık o ülke vatandaşlarının diğer ülkelerde ürettikleri nihai mal ve hizmetlerin piyasa değerini ise kapsamaz. Örneğin Türkiye'nin GSYİH'sı, Türkiye'nin sınırları içerisinde gerek Türk vatandaşları gerekse diğer ülke vatandaşları tarafından üretilmiş olsun tüm nihai mal ve hizmetlerin piyasa değerini kapsarken, buna karşılık Türk vatandaşları tarafından yurt dışında üretilen nihai mal ve hizmetlerin piyasa değerini ise kapsamaz.

2. "Belirli bir yılda üretilen"

"Belirli bir yılda üretilen" ifadesi GSYİH'nın ölçülmesi sırasında nihai mal ve hizmetlerin satış tarihlerinin değil, üretim tarihlerinin dikkate alındığı anlamına gelir. Bu nedenle GSYİH önceki yıllarda üretilen nihai mal ve hizmetlerin piyasa değerini kapsamaz. Örneğin 2012 GSYİH'sı 2012 yılında üretilen bir otomobilin piyasa değerini kapsarken, 2011 yılında üretilen ancak 2012 yılında satılan bir arabanın piyasa değerini ise kapsamaz. Çünkü 2011 yılında üretilen bir arabanın piyasa değeri 2011 yılının GSYİH'sının kapsamı içerisine girmektedir. Eğer 2011 yılında üretilen bir otomobil satıldıktan sonra 2012 yılında galeri tarafından satın alınıp tekrar bir başka kişiye satılırsa bu durumda 2012 yılının GSYİH'sı galerinin hizmet değerini kapsamaktadır. Bu ifade ile ilgili aşağıda 3 örnek yer almaktadır.

- ✓ 2012 yılında piyasa değeri 50.000 TL olan bir otomobil üretilmiş ve aynı yıl satışı gerçekleştirilmiştir.

2011 YILI GSYİH'SI: –
2012 YILI GSYİH'SI: 50.000

- ✓ 2011 yılında piyasa değeri 50.000 TL olan bir otomobil üretilmiş ancak satışı 2012 yılında gerçekleştirilmiştir.

2011 YILI GSYİH'SI: 50.000
2012 YILI GSYİH'SI: –

- ✓ 2011 yılında piyasa değeri 50.000 TL olan bir otomobil üretilmiş ve aynı yıl satışı gerçekleştirilmiştir. Daha sonra otomobilin sahibi 2012 yılında otomobilini 44.000 TL'ye galeriye satmış, galeri de satın aldığı bu otomobili aynı yıl müşterisine 45.500 TL'ye satmıştır.

2011 YILI GSYİH'SI: 50.000
2012 YILI GSYİH'SI: 1.500

3. "Nihai mal ve hizmetler"

Nihai mal ve hizmet kavramını incelemeden önce mal, hizmet ve varlık kavramlarını incelememiz gerekir. İnsanlar elde ettikleri gelirin bir kısmını iktisadi isteklerini tatmin etmek için kullanırken, bir kısmını ise değer saklama ve biriktirme aracı olarak muhafaza eder. İnsanların iktisadi isteklerini karşılayan nesnelere **mal** ve **hizmet**, değer saklama ve biriktirme araçlarına **varlık** denir.

Hanehalkı sektörünün elde ettiği gelirin bir kısmını iktisadi isteklerini tatmin etmek için kullanmasına **tüketim**, bir kısmını ise değer saklama ve biriktirme aracı olarak muhafaza etmesine **tasarruf** denir.

Hanehalkı sektörünün beslenmek, giyinmek gibi iktisadi isteklerini tatmin etmek için satın aldığı mallara **tüketim malları**, tüketim mallarına yapılan harcamaya **tüketim harcaması** denir. Hanehalkı sektörünün eğitim, sağlık gibi hizmetleri satın almak için yaptığı harcamaya da tüketim harcaması denir. Hanehalkı sektörünün barınmak için satın aldığı konuta **yatırım mali**, yatırım malına yapılan harcamaya **yatırım harcaması** denir. Konut değer saklama ve biriktirme özelliğine sahip olduğu için tüketim mali değil, yatırım mali olarak kabul edilir. Bu nedenle konut, hem barınma isteğini karşılayan bir nesne olduğundan dolayı bir mal, hem de değer saklama ve biriktirme aracı olduğundan dolayı bir varlık olarak kabul edilir.

Hanehalkı sektörünün değer saklama ve biriktirme aracı olarak satın aldığı varlıklar reel ve mali varlık olmak üzere iki gruba ayrılır. Hanehalkı sektörünün satın aldığı ev reel varlık iken, satın aldığı bono, tahvil, hisse senedi ise mali varlıktır. Ya da geliri para olarak muhafaza etmek isterse para da bir mali varlıktır. Hanehalkı sektörünün gelirin bir kısmı ile reel ve mali varlık satın almasına **tasarruf** denir. Hanehalkı sektörünün geçmişte yaptıkları tasarrufların birikmesine **servet** denir. Reel varlıkların toplamına reel servet, mali varlıkların toplamına da mali servet denir.

İşalemi sektörünün elde ettiği gelire kâr denir. İşalemi sektörünün elde ettiği kârın bir kısmını bina, makine ve teçhizat satın almak için kullanmasına **yatırım**, bir kısmını ise firmanın mali yapısını güçlendirmek ve gelecekte yapacağı yatırımların finansmanında kullanmak üzere yedek akçelere ilave etmesine **tasarruf** denir. Yedek akçelere ilave edilen kâra **dağıtılmayan kurum kârı** denir. Bu nedenle dağıtılmayan kurum kârı işalemi sektörünün tasarrufudur.

İşalemi sektörünün üretim sürecinde kullanmak için satın aldığı bina makine teçhizata **yatırım malları**, yatırım mallarına yapılan harcamaya **yatırım harcaması** denir. Yatırım malları olan bina, makine ve teçhizat üçlüsüne aynı zamanda **sermaye malları** da denir. Bu nedenle bu üçlüye kısaca üretim faktörü olan **sermaye** denir.

İşalemi sektörü dağıtılmayan kurum kârını para olarak tutabileceği gibi, bu tasarrufu ile bono, tahvil ve hisse senedi gibi mali varlık da satın alabilir. Bu nedenle işalemi sektörünün tasarrufu mali varlıklardan oluşur. İktisatta yatırım malları olan bina, makine ve teçhizat üçlüsüne üretim faktörü olan sermaye denirken, mali varlıklara da **mali sermaye** denir. İşalemi sektörünün dağıtılmayan kurum kârı ile mali sermaye satın almasına da **mali yatırım** denir. Dolayısıyla mali yatırım işalemi sektörünün yatırım harcaması değil, tasarrufudur.

- ✓ Hanehalkı sektörünün satın aldığı buzdolabı tüketim mali iken, işalemi sektörünün (lokanta) satın aldığı buzdolabı yatırım malıdır.
- ✓ Hanehalkı sektörünün satın aldığı saç kurutma makinesi tüketim mali iken, işalemi sektörünün (kuaför) satın aldığı saç kurutma makinesi yatırım malıdır.
- ✓ Hanehalkı sektörünün satın aldığı araba tüketim mali iken, işalemi sektörünün (ilaç firması) satın aldığı araba yatırım malıdır.
- ✓ Hanehalkı sektörünün satın aldığı televizyon tüketim mali iken, işalemi sektörünün (tekstil firması) satın aldığı tekstil makinesi yatırım malıdır.
- ✓ Hanehalkı sektörünün satın aldığı konut yatırım mali iken, işalemi sektörünün satın aldığı bina da yatırım malıdır.
- ✓ Hanehalkı ve işalemi sektörünün satın aldığı bono, tahvil ve hisse senedi mali varlıktır.

DİKKAT

Mali varlıklar, insanların iktisadi isteklerini karşılayan nesnelere olmadıklarından mal olarak kabul edilmez. Bu nedenle mali varlıklar GSYİH hesaplamasında dikkate alınmaz.

İşlemi sektörünün üretim sürecinde başka malların üretiminde girdi olarak kullanmak için ya da satmak için satın aldığı mallara **ara mal** denir.

- ✓ Hanehalkı sektörünün satın aldığı un tüketim malı iken, işleme sektörünün (pastane) satın aldığı un ara maldır.
- ✓ Hanehalkı sektörünün satın aldığı şampuan tüketim malı iken, işleme sektörünün (kuaför) satın aldığı şampuan ara maldır.
- ✓ Hanehalkı sektörünün kullandığı elektrik tüketim malı iken, işleme sektörünün kullandığı elektrik ara maldır.
- ✓ Hanehalkı sektörünün fırından perakende fiyatı ile satın aldığı ekmeğin tüketim malı iken, işleme sektörünün (market) fırından toptan fiyatı ile satın aldığı ekmeğin ara maldır.

DİKKAT

Hanehalkı sektörünün satın aldığı tüketim malları ve yatırım malı olarak kabul edilen konut ile işleme sektörünün satın aldığı yatırım mallarının toplamına **nihai mal** denir. GSYİH kavramı sadece nihai mal ve hizmetleri kapsamaktadır. Dolayısıyla GSYİH işleme sektörü tarafından satın alınan ara malları kapsamaz.

Hanehalkı sektörü tarafından satın alınan ekmeğin üretim sürecinden hareketle ara mal ve nihai mal ilişkisini inceleyelim.

Üretim Aşamaları	Üretim Miktarı (Kg/Adet)	Piyasa Fiyatı (TL)	Piyasa Değeri (TL)
Ara Mallar			
Çiftçi→Buğday	150	0,2	30 (30)
Un Fabrikası→Un	100	0,5	50 (30+20)
Fırın→Ekmeğin	250	0,8	200 (30+20+150)
Nihai Mal			
Market→Ekmeğin	250	1	250 (30+20+150+50)

- ✓ Çiftçi topraktan 150 kg buğday üretilir 0.2 TL'den un fabrikasına satmıştır. Böylece 150 kg'lık buğdayın piyasa değeri 30 TL'dir. Çiftçi buğdayı üreterek ekonomiye bir değer katmıştır. Üretim aşamasında ekonomiye katılan her değerden devlet katma değer vergisi (KDV) almaktadır. Devlet üreticilerden bu şekilde dolaylı vergi alırken aynı zamanda üreticilere sübvansiyon da vermektedir. Dolaylı vergi ile sübvansiyon arasındaki farka **net dolaylı vergi** denir. Bu nedenle 30 TL olan buğdayın piyasa değerinin içinde hem çiftçinin yarattığı katma değer hem de net dolaylı vergi bulunmaktadır.
- ✓ Un fabrikası satın aldığı 150 kg buğdayı öğütüp 100 kg un elde etmiş ve elde etmiş olduğu bu unu da piyasa fiyatı 0.5 TL'den fırına satmıştır. Böylece 100 kg'lık unun piyasa değeri 50 TL'dir. Buğdayın piyasa değeri ile unun piyasa değeri arasındaki fark 20 TL'dir ve bu 20 TL'nin içinde hem un fabrikasının yarattığı katma değer hem de net dolaylı vergi bulunmaktadır.
- ✓ Fırın satın aldığı 100 kg unu ara mal olarak kullanarak 250 adet ekmeğin ürettiği ve ürettiği bu ekmeğin de toptan piyasa fiyatı 0.8 TL'den markete satmıştır. Böylece 250 adet ekmeğin piyasa değeri 200 TL'dir. Unun piyasa değeri ile ekmeğin piyasa değeri arasındaki fark 150 TL'dir ve bu 150 TL'nin içinde hem fırının yarattığı katma değer hem de net dolaylı vergi bulunmaktadır.
- ✓ Market satmak için satın aldığı 250 adet ekmeği perakende piyasa fiyatı 1 TL'den tüketicilere satmıştır. Böylece 250 adet ekmeğin piyasa değeri 250 TL'dir. Fırının sattığı ekmeğin piyasa değeri ile marketin sattığı ekmeğin piyasa değeri arasındaki fark 50 TL'dir ve bu 50 TL'nin içinde hem marketin yarattığı katma değer hem de net dolaylı vergi bulunmaktadır.

Bu sürecin sonunda unun üretiminde girdi olarak kullanılan buğday, ekmeğin üretiminde girdi olarak kullanılan un ve market tarafından fırından satılmak için satın alınan ekmeğin birer ara mal iken tüketiciler tarafından marketten satın alınan ekmeğin ise nihai bir maldır. Bir nihai malın piyasa değeri o malın üretimi sırasında ortaya çıkan katma değerler ile net dolaylı vergilerin toplamına eşittir. Bu nedenle marketin sattığı ekmeğin piyasa değeri; çiftçinin, un fabrikasının, fırının ve marketin yarattığı katma değerler ile net dolaylı vergilerin toplamına eşittir. GSYİH ölçümlerinde ara mallarında piyasa değerinin hesaplanmasına **katma değerlerin çift sayılması** ya da daha doğru bir ifadeyle **birden çok sayılması sorunu** denir. Çünkü GSYİH ara malların piyasa değerini de kapsamış olsaydı; çiftçinin yarattığı katma değer ile net dolaylı verginin toplamı 4 kere, un fabrikasının yarattığı katma değer ile net dolaylı verginin toplamı 3 kere, fırının yarattığı katma değer ile net dolaylı verginin toplamı da 2 kere sayılmış olacaktı. Bu durumda;

Çiftçinin yarattığı katma değer ile net dolaylı verginin toplamı 30 TL değil $4 \times 30 = 120$ TL, ürettiği buğday da 150kg değil $4 \times 150 = 600$ kg

Un fabrikasının yarattığı katma değer ile net dolaylı verginin toplamı 20 TL değil $3 \times 20 = 60$ TL, ürettiği un da 100 kg değil $3 \times 100 = 300$ kg

Fırının yarattığı katma değer ile net dolaylı verginin toplamı 150 TL değil $2 \times 150 = 300$ TL, ürettiği ekmeğin de 250 adet değil $2 \times 250 = 500$ adet olacaktır.

Dikkat edilirse çiftçinin yarattığı katma değer ile net dolaylı verginin toplamı 3 kere daha fazla (3×30), un fabrikasının yarattığı katma değer ile net dolaylı verginin toplamı 2 kere daha fazla (2×20) ve fırının yarattığı katma değer ile net dolaylı verginin toplamı ise 1 kere daha fazla (1×150) sayıldığından dolayı bu fazla sayımların toplamı 280 TL yapmaktadır. 250 TL olan ekmeğin piyasa değerine bu fazla sayımları da ekleyecek ekmeğin piyasa değeri 530 TL olacaktır. Görüldüğü gibi, GSYİH ölçülürken nihai malların yanında ara malların da piyasa değeri ölçüme dahil edilirse, GSYİH kapsamı içerisinde gerçekte üretilen mal miktarından çok daha fazla mal üretilmiş gibi gözükacaktır. GSYİH'nin doğru bir şekilde ölçülebilmesi için bir malın üretim sürecindeki her aşamasında ortaya çıkan katma değer ile net dolaylı verginin toplamının bir kere sayılması gerekir. Bu nedenle GSYİH kavramı sadece nihai mal ve hizmetleri kapsamaktadır.

DİKKAT

İşlemi sektörünün satın aldığı yatırım malları ile ara malların toplamına **üretim malları** denir. GSYİH, hanehalkı sektörünün satın aldığı tüketim malları, yatırım malı olarak kabul edilen konut ve hizmetler ile işlemi sektörünün satın aldığı üretim mallarının içinde yer alan yatırım mallarının toplamından oluşur.

4. "Piyasa fiyatları üzerinden değeri"

Üretilen nihai mal ve hizmetlerin piyasa fiyatları üzerinden değerinin hesaplanabilmesi için, o nihai mal ve hizmetlerin piyasada fiyatı olup piyasada satılıp üreticisine gelir sağlaması gerekir. Bu nedenle GSYİH, piyasada fiyatı olup piyasada satılıp üreticisine gelir sağlayan nihai mal ve hizmetleri kapsar.

- ✓ Üretimi ve satışı kanunlar ile yasaklanmış olan uyuşturucu, silah ve insan ticareti gibi mal ve hizmetlere **kanun dışı mal ve hizmetler** denir. Bu tür kanun dışı mal ve hizmetler de piyasada fiyatı olup piyasada satılıp üreticisine gelir sağladığı için tahmini bir değer üzerinden GSYİH hesaplamasında dikkate alınır.
- ✓ İşlemi sektörünün ticaret siciline kayıt olmadan ve vergi ödemediği ekonomik faaliyetlere **yeraltı ekonomisi** ya da **kayıt dışı ekonomi** denir. Kayıt dışı olarak üretilen mal ve hizmetler de piyasada fiyatı olup piyasada satılıp üreticisine gelir sağladığı için tahmini bir değer üzerinden GSYİH hesaplamasında dikkate alınır.

GSYİH, piyasada fiyatı olup piyasada satılıp üreticisine gelir sağlayan nihai mal ve hizmetleri kapsar ifadesine rağmen günümüzde piyasada fiyatı olmayan piyasada satılmayan üreticisine gelir sağlamayan nihai mal ve hizmetleri de kapsamaktadır.

- ✓ Hükümet tarafından üretilen eğitim, sağlık, güvenlik gibi hizmetlere **kamu hizmeti** denir. Kamu hizmeti piyasada fiyatı olmayan piyasada satılmayan üreticisine gelir sağlamayan piyasa dışı bir hizmettir. GSYİH, kamu hizmetini bu hizmetlerin maliyeti üzerinden kapsamaktadır. Kamu hizmetlerinin maliyeti bu hizmeti sağlayan personele ödenen maaşlardır. Böylece kamu hizmeti piyasa dışı bir hizmet olmasına rağmen memur maaşları üzerinden GSYİH hesaplamasında dikkate alınır.
- ✓ İnşaat sektörünün ürettiği konutlarda ikamet edilerek üretilen hizmete **konut hizmeti** denir. Her konut üretildiği yıldan itibaren konut hizmeti üretmeye başlar. GSYİH üretilen bu konut hizmetini de kapsamaktadır. Bir konutun sahibi konutunda kendisi de ikamet edebilir ya da kiralama yoluna giderek başkasının da ikamet etmesini sağlayabilir. Konutunu kiraya verirse konut hizmetinden kira geliri elde eder ve bu kira geliri GSYİH hesaplamasında dikkate alınır. Konutunda kendisi ikamet ederse, kendisine bir kira ödemesi yapmadığından dolayı bu konut hizmeti piyasa dışı bir hizmettir. Bu durumda bu konut hizmeti belirlenen rayiç bir bedel üzerinden hesaplanarak, GSYİH hesaplamasında dikkate alınır.
- ✓ Hanehalkı sektörünün kendi kullanımları için ürettikleri domates, biber gibi ürünlere **geçimlik üretim** denir. Geçimlik üretim de piyasada fiyatı olmayan piyasada satılmayan üreticisine gelir sağlamayan piyasa dışı bir üretimdir. Geçimlik üretim piyasa dışı bir üretim olmasına rağmen, tahmini bir değer üzerinden GSYİH hesaplamasında dikkate alınır.

Ev hanımları tarafından üretilen temizlik, yemek yapmak, çocuk bakmak gibi hizmetler piyasa dışı hizmettir. Ev hanımlarının hizmeti GSYİH hesaplamasında dikkate alınmaz.

İşalemi sektörünün üretim sırasında çevreye verdiği zarar GSYİH hesaplamasında dikkate alınmaz. Örneğin bir altın madeni firması 10 milyar TL değerinde altın üretirken eğer çevreye de 100 milyon TL değerinde zarar vermişse altının gerçek üretim değeri 9 milyar 900 milyon TL'dir. Ancak GSYİH hesaplamasında 100 milyon TL dikkate alınmaz ve altın 10 milyar TL olarak GSYİH'ya kaydedilir.

DİKKAT

Bir ekonomide üreticisine gelir sağlamayan üç hizmet vardır. Birincisi kamunun hizmeti, ikincisi kendi evinde oturanların konut hizmeti ve üçüncüsü ev hanımlarının hizmetidir. Kamunun hizmeti memur maaşları üzerinden, kendi evinde oturanların konut hizmeti belirlenen rayiç bir bedel üzerinden GSYİH hesaplamasında dikkate alınırken, sadece ev hanımlarının hizmetinin kapsam dışında kalması kadınlara karşı yapılan negatif bir ayrımcılık olarak kabul edilmektedir.

GSYİH Hesaplamasında Dikkate Alınmayanlar

- ✓ Bono, tahvil ve hisse senedi gibi mali varlıklar GSYİH hesaplamasında dikkate alınmaz.
- ✓ İşalemi sektörünün üretim sürecinde başka malların üretiminde girdi olarak kullanmak için ya da satmak için satın aldığı ara mallar GSYİH hesaplamasında dikkate alınmaz.
- ✓ Ev hanımlarının hizmeti GSYİH hesaplamasında dikkate alınmaz.
- ✓ İşalemi sektörünün üretim sırasında çevreye verdiği zarar GSYİH hesaplamasında dikkate alınmaz.

GSYİH ülkeler arasında refah farklılıklarını karşılaştırmak amacıyla da kullanılmaktadır. Ancak GSYİH hesaplamasında çalışma ve dinlenme süresi, gelir dağılımı, çevre kirliliği, özgürlükler, demokrasi, suç oranı, yaşam süresi, okuma-yazma oranı gibi unsurlar dikkate alınmaz. Oysaki insanların daha az çalışıp daha fazla dinlendikleri, gelir dağılımının daha adil, çevre kirliliğinin daha az, özgürlüklerin daha fazla, demokrasinin daha gelişmiş, suç oranının daha düşük, ortalama ömrün daha uzun, okuma-yazma oranının daha yüksek olduğu bir ülkede refah düzeyi aslında daha yüksektir. Bu nedenle GSYİH üzerinden yapılan refah karşılaştırmaları anlamlı bir sonuç vermemektedir.

NOMİNAL GSYİH, REEL GSYİH VE GSYİH DEFLATÖRÜ İLİŞKİSİ

Bir ülke sınırları içerisinde belirli bir yılda üretilen nihai mal ve hizmetlerin cari yıl piyasa fiyatları üzerinden değerine nominal GSYİH, temel yıl piyasa fiyatları üzerinden değerine ise reel GSYİH denir. Aşağıdaki tabloda yer alan temsili bir ekonomi üzerinden nominal ve reel GSYİH ile GSYİH deflatörü arasındaki ilişkileri inceleyelim.

	2009		2010		2011	
	Miktar	Fiyat	Miktar	Fiyat	Miktar	Fiyat
Peynir	500 kg	1,4 TL	600 kg	1,5 TL	700 kg	1,6 TL
Ekmek	1000 adet	1 TL	1200 adet	1,4 TL	1400 adet	1,8 TL
Nominal GSYİH	1700		2580		3640	
Nominal GSYİH artış hızı		%52		%41		
2009 Baz yıllı reel GSYİH	1700		2040		2380	
Reel GSYİH artış hızı		%20		%17		

Sadece peynir ve ekmeğin üretildiği temsili bir ekonomide 2009 yılında piyasa fiyatı 1,4 TL olan peynirden 500 kg, piyasa fiyatı 1 TL olan ekmekten ise 1000 adet üretilmiştir. Böylece bu ekonomiye ait 2009 yılı nominal GSYİH $(500 \cdot 1,4) + (1000 \cdot 1) = 1700$ TL olarak gerçekleşmiştir. 2010 yılında hem üretilen peynir ve ekmek miktarı arttığından hem de bu malların fiyatları yükseldiğinden dolayı 2010 yılı nominal GSYİH'si $(600 \cdot 1,5) + (1200 \cdot 1,4) = 2580$ TL'ye çıkmıştır. Aynı şekilde peynir ve ekmeğin miktar ve fiyatındaki artış 2011 yılında da devam etmiş ve 2011 yılı nominal GSYİH'si $(700 \cdot 1,6) + (1400 \cdot 1,8) = 3640$ TL'ye yükselmiştir. Bu durumda 2010 yılında nominal GSYİH 2009 yılına göre %52'lik bir artış gösterirken $[(2580 - 1700) / 1700] \cdot 100 = 52$, 2011 yılında ise 2010 yılına göre %41 oranında artmıştır $[(3640 - 2580) / 2580] \cdot 100 = 41$. Nominal GSYİH'daki bu artışlar hem miktarlardaki hem de fiyatlardaki artışların bir sonucudur.

Temsili bu ekonomide 2009 yılının baz yıl olarak belirlenmesiyle birlikte, 2010 yılı reel GSYİH $(600 \cdot 1,4) + (1200 \cdot 1) = 2040$ TL, 2011 yılı reel GSYİH ise $(700 \cdot 1,4) + (1400 \cdot 1) = 2380$ TL olarak hesaplanmıştır. Bu durumda 2010 yılında reel GSYİH 2009 yılına göre %20 artarken $[(2040 - 1700) / 1700] \cdot 100 = 20$, 2011 yılında ise 2010 yılına göre %17 oranında artmıştır $[(2380 - 2040) / 2040] \cdot 100 = 17$. Reel GSYİH'daki bu artışlar ise fiyatlar sabit olduğundan dolayı sadece miktarlardaki artışın bir sonucudur. Dikkat edilirse 2010 yılında 2009 yılına göre nominal GSYİH'daki artış %52 iken reel GSYİH'daki artış sadece %20'dir. Aynı şekilde 2011 yılında 2010 yılına göre nominal GSYİH'daki artış %41 iken reel GSYİH'daki artış ise sadece %17'dir. Nominal ve reel GSYİH artış hızları arasındaki fark 2010 yılında %32 iken 2011 yılında ise %24'tür. Nominal ve reel GSYİH artış hızları arasındaki bu farklar fiyatlardaki artıştan kaynaklandığından bu durumda 2010 yılındaki nominal GSYİH'da meydana gelen %52'lik artışın %20'si üretimdeki artıştan, %32'si ise fiyatlardaki artıştan kaynaklanırken; 2011 yılındaki nominal GSYİH'da meydana gelen %41'lik artışın %17'si üretimdeki artıştan, %24'ü ise fiyatlardaki artıştan kaynaklanmıştır.

DİKKAT

İktisatta nominal kelimesi; cari fiyatlarla hesaplanan, enflasyondan arındırılmamış, parasal değer anlamına gelir. Bu nedenle nominal GSYİH kavramı aynı zamanda cari fiyatlarla GSYİH ya da parasal GSYİH olarak da adlandırılır.

Fiyatlardaki değişimi bir ülke sınırları içerisindeki nihai mal ve hizmetlerden oluşan bir sepet üzerinden hesaplayan fiyat endeksine **GSYİH deflatörü** denir. GSYİH deflatörü, nominal GSYİH'nın reel GSYİH'ya oranının 100 ile çarpımına eşittir.

$$\text{GSYİH Deflatörü} = \frac{\text{Nominal GSYİH}}{\text{Reel GSYİH}} \cdot 100$$

GSYİH deflatöründeki % değişme, fiyatlardaki % değişimi gösterir. GSYİH deflatöründeki % değişme aynı zamanda aşağıdaki şekilde de hesaplanabilir:

$$\text{GSYİH Deflatöründeki \% Değişme} = \text{Nominal GSYİH'daki \% Değişme} - \text{Reel GSYİH'daki \% Değişme}$$

Bu formüle göre GSYİH deflatöründeki % değişme 2010 yılında %32, 2011 yılında ise %24'tür. Dolayısıyla bu ekonomide fiyatlar genel düzeyi ülkenin sınırları içerisinde üretilen tüm nihai mal ve hizmetler itibarıyla 2010 yılında %32, 2011 yılında da %24 artmıştır. Sonuç olarak mal ve hizmetlerin değerini temel bir yılın fiyatları üzerinden ifade eden reel GSYİH, bir ülkenin sınırları içinde bir yılda üretilen nihai mal ve hizmetlerin miktarında zaman içinde meydana gelen değişimleri yansıtan bir büyüklüktür. Bu nedenle **reel GSYİH kavramı** aynı zamanda **hasıla, çıktı, toplam üretim, toplam arz** olarak da adlandırılır.

GSYİH Deflatörü formülünden hareketle aşağıdaki formüller de elde edilir:

$$\text{Reel GSYİH} = \frac{\text{Nominal GSYİH}}{\text{GSYİH Deflatörü}} \cdot 100$$

$$\text{Nominal GSYİH} = \frac{\text{Reel GSYİH} \cdot \text{GSYİH Deflatörü}}{100}$$

Sadece A ve B malları üretilen bir ekonomide 2013 ve 2014 yıllarındaki fiyatlar ve üretim miktarları aşağıdaki tabloda verilmiştir:

	2013		2014	
	Üretim Miktarı	Fiyat	Üretim Miktarı	Fiyat
A	350	15	300	20
B	220	20	280	30

SAYISAL ÖRNEK 1:

2013 yılının baz yılı olduğu bu ekonomide 2014 yılının reel GSYİH ve nominal GSYİH değerleri kaçtır?

2014

$$\begin{array}{r} \text{Reel} \\ 300 \cdot 15 = 4500 \\ 280 \cdot 20 = 5600 \\ \hline 10100 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{Nominal} \\ 300 \cdot 20 = 6000 \\ 280 \cdot 30 = 8400 \\ \hline 14400 \end{array}$$

Bir ülkede üretilen mal ve hizmet miktarının zaman içinde artmasına **iktisadi büyüme** denir. Reel GSYİH kavramı bir ülkenin sınırları içinde bir yılda üretilen nihai mal ve hizmetlerin miktarında zaman içinde meydana gelen değişimleri yansıttığından dolayı, iktisadi büyüme reel GSYİH'nın zaman içinde sürekli artması anlamına gelir. İktisadi büyüme yıllık büyüme hızı ve ortalama (uzun dönem) büyüme hızı olmak üzere iki şekilde ölçülür.

Yıllık Büyüme Hızı

Yıllık büyüme hızı, t yılındaki reel GSYİH değeri ile t-1 yılındaki reel GSYİH değeri arasındaki farkın t-1 yılındaki reel GSYİH değerine oranının 100 ile çarpımına eşittir.

$$\text{t yılı büyüme hızı} = \frac{\text{reel GSYİH}_t - \text{reel GSYİH}_{t-1}}{\text{reel GSYİH}_{t-1}} \cdot 100$$

Örneğin bir ekonomide 2009 yılı reel GSYİH 340 milyar TL iken 2010 yılında 360 milyar TL ise, bu durumda 2010 yılı büyüme hızı:

$$\text{2010 yılı büyüme hızı} = \frac{360 - 340}{340} \cdot 100 = \% 5,88$$

Ortalama Büyüme Hızı (Uzun Dönem Büyüme Hızı)

Ortalama büyüme hızı, reel GSYİH'da uzun dönemde meydana gelen yıllık ortalama artışı yansıtır. Ortalama büyüme hızının formülü:

$$\text{Ortalama büyüme hızı} = \left[\frac{\text{Dönem sonu reel GSYİH}}{\text{Dönem başı reel GSYİH}} \right]^{\frac{1}{n}} - 1 \cdot 100$$

n: Dönem başı ile dönem sonu arasındaki yıl sayısı

Yıllık büyüme hızını açıklarken kullandığımız örnekteki ekonomide 1985 yılı reel GSYİH 72 milyar TL iken 2010 yılında 360 milyar TL olduğundan, bu ekonomideki ortalama büyüme hızı:

n=2010-1985=25

$$\text{Ortalama büyüme hızı} = \left[\frac{360}{72} \right]^{\frac{1}{25}} - 1 \cdot 100 = \% 6,6$$

Ortalama büyüme hızının %6,6 olarak hesaplanması, bu ekonominin 1985-2010 döneminde yılda ortalama %6,6 büyüdüğünü göstermektedir.

DİKKAT

Ortalama büyüme hızı geçmişe yönelik bir büyüme performansı olmasına rağmen, bu büyüme hızının sürmesi durumunda, 70 kuralı ile birlikte geleceğe yönelik tahmin aracı olarak da kullanılmaktadır.

70 KURALI: Reel GSYİH'nın belirli bir büyüme hızı üzerinden iki katına çıkması için **yaklaşık** kaç yıl geçmesi gerektiğini gösteren kurala **70 kuralı** denir. Bu kurala göre 70 sayısı bulunan ortalama büyüme hızına oranlanarak büyüme hızının yaklaşık kaç yılda bir iki katına ulaştığı hesaplanabilir. Bu ekonomide 1985-2010 döneminde GSYİH yaklaşık her 10,6 yılda bir iki katına çıkmıştır (70/6,6=10,6).

SAYISAL ÖRNEK 2:

1000 kişinin yaşadığı ve kişi başı uzun dönem büyüme hızının % 3,5 olduğu bir ekonomide GSYİH 400 milyar \$'dır. Bu büyüme hızının sürmesi durumunda, ekonomide yaklaşık kaç yıl sonra kişi başı GSYİH 800 milyon \$ olur?

$$\text{Kişi başı GSYİH} = \frac{400 \text{ milyar } \$}{1000} = 400 \text{ milyon } \$ \quad \underbrace{800 \text{ milyon } \$}_{2 \text{ katı}}$$

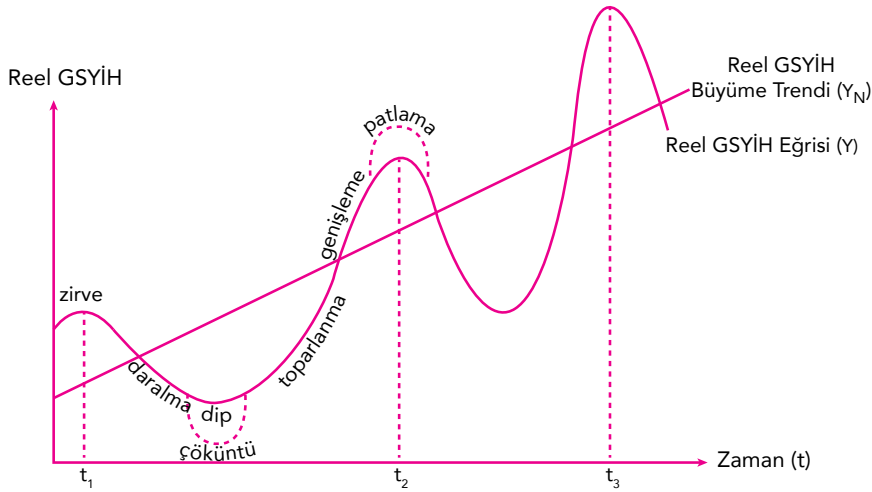
$$\text{70 Kuralı} = \frac{70}{3,5} = 20$$

Bu ekonomideki 2010 yılı yıllık büyüme hızı % 5,88 iken, 1985–2010 dönemi ortalama büyüme hızı ise % 6,6'dır. Yıllık büyüme hızı ile ortalama büyüme hızı arasında bir fark vardır ve bu fark iktisadi dalgalanmalara neden olmaktadır.

İKTİSADİ DALGALANMALAR (DEVİRİ HAREKETLER)

Yıllık büyüme hızının ortalama büyüme hızından periyodik ve muntazam olmayan pozitif ya da negatif farklılıklar göstermesine **iktisadi dalgalanmalar (devri hareketler)** denir. Ortalama büyüme hızı reel GSYİH büyüme trendini ifade eder ve pozitif eğimli bir doğru şeklindedir. Yıllık büyüme hızı ise her yılın gerçekleşen reel GSYİH değerlerini yansıtır ve aşağı ve yukarı yönde sürekli kıvrılan bir eğri şeklindedir. Dolayısıyla iktisadi dalgalanmalar aynı zamanda reel GSYİH'nin reel GSYİH büyüme trendi etrafında periyodik ve muntazam olmayan ve birbirini izleyen daralma veya genişleme biçimindeki hareketler olarak da tanımlanmaktadır. Reel GSYİH'nin reel GSYİH büyüme trendi etrafında yaptığı dalgalanmalar daralma ve genişleme olmak üzere iki aşamadan oluşur. Reel GSYİH'nin sürekli düşerek trend değerinin altına inmesine **daralma (stagnation, durgunluk, resesyon)**, reel GSYİH'nin sürekli artarak trend değerinin üstüne çıkmasına ise **genişleme** denir. İktisadi dalgalanmanın daralma aşamasından genişleme aşamasına geçişini yansıtan dönüş noktasına **dip**, genişleme aşamasından daralma aşamasına geçişini yansıtan dönüş noktasına ise **zirve** denir. Ayrıca iktisadi dalgalanmanın genişleme aşamasının başlangıç dönemine ise **toparlanma (canlanma)** adı verilir. Dolayısıyla iktisadi dalgalanmaların izlediği seyir sırasıyla;

zirve → daralma → dip → toparlanma → genişleme

Dikkat edilirse daralma aşaması bir zirve ile onu izleyen dip arasında, genişleme aşaması ise bir dip ile onu izleyen zirve arasında oluşmaktadır. İktisadi dalgalanmaların periyodik ve muntazam olmamaları şeklinde ifade edilen iki özelliği vardır. Birinci özellik periyodik olmamaları yani dip ve zirve noktaları arasındaki sürelerinin aynı olmamasıdır. Grafığe bakıldığında, 3 zirve vardır ve t_1-t_2 süresi t_2-t_3 süresinden daha büyüktür. İkinci özellik ise muntazam olmamaları yani dip ve zirve noktalarının yüksekliklerinin farklı olmalarıdır. Yukarıdaki grafikte t_3 yılındaki zirvenin reel GSYİH büyüme trendi arasındaki dikey mesafesi, t_1 ve t_2 yılındaki zirvelerin reel GSYİH büyüme trendi arasındaki dikey mesafelerinden daha büyüktür. İktisadi dalgalanmanın daralma aşamasında reel GSYİH'da meydana gelen sürekli düşüş yani bir anlamda daralmanın derinliği hem alışılmamış düzeyde olur hem de alışıldandan daha uzun sürerse bu tip daralmaya **çöküntü (depresyon)**, iktisadi dalgalanmanın genişleme aşamasında reel GSYİH'da meydana gelen sürekli artış yani bir anlamda genişlemenin yüksekliği hem alışılmamış düzeyde olur ve hem de alışıldandan daha uzun sürerse bu tip genişlemeye ise **patlama** adı verilir.

RESESYON

Bir ekonomide GSYİH'nin iki çeyrek üst üste küçülmesine resesyon denir. Resesyon olgusu genellikle iki çeyrek ile birkaç yıl arasında sürer ve GSYİH'da meydana gelen küçülmeler düşük düzeyde gerçekleşir.

DEPRESYON

Bir ekonomide GSYİH'nin uzun süre küçülmesine depresyon denir. Depresyon olgusu uzun yıllar sürer ve GSYİH'da meydana gelen küçülmeler en az % 10 düzeyinde gerçekleşir. Örneğin ABD'de yaşanan büyük depresyon 5 yıl sürmüştür.

İktisatçılar makro iktisadi değişkenleri, iktisadi dalgalanmaya kıyasla hangi yönde değiştiklerine bakarak tasnif ederler.

Aynı Yönlü Devrevi Değişken

İktisadi dalgalanma ile aynı yönde hareket eden yani iktisadi dalgalanmanın reel GSYİH'nın arttığı genişleme aşamasında artarken, iktisadi dalgalanmanın reel GSYİH'nın azaldığı daralma aşamasında azalan değişkenlere, **aynı yönlü devrevi değişken** denir. **Enflasyon** ve **faiz oranı** aynı yönlü devrevi değişkenlerdir.

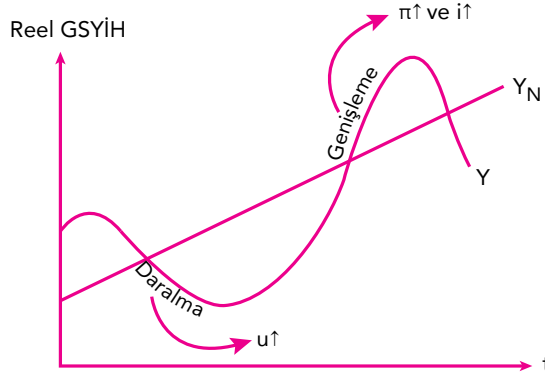
Karşı Yönlü Devrevi Değişken

İktisadi dalgalanma ile ters yönde hareket eden yani iktisadi dalgalanmanın reel GSYİH'nın arttığı genişleme aşamasında azalırken, iktisadi dalgalanmanın reel GSYİH'nın azaldığı daralma aşamasında artan değişkenlere, **karşı yönlü devrevi değişken** denir. **İşsizlik oranı** karşı yönlü devrevi bir değişkendir.

Enflasyon (Inflation): π

Faiz Oranı (Interest rate): i

İşsizlik Oranı (Unemployment): u

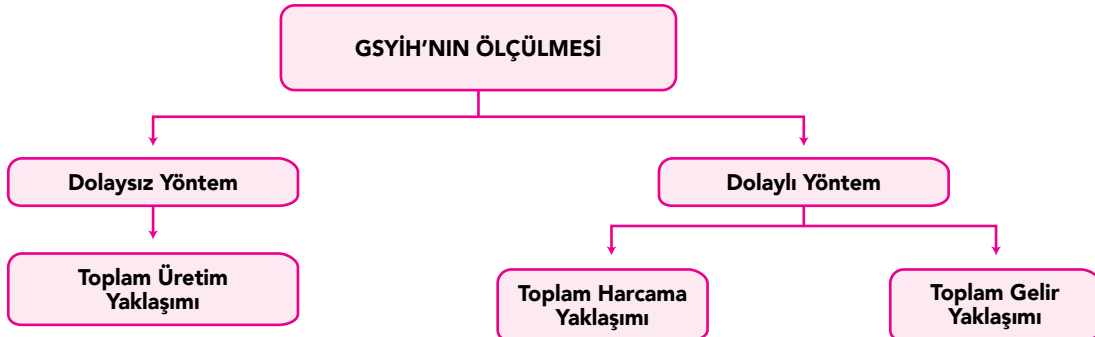

DİKKAT

Genişleme döneminde enflasyon artar. Enflasyon bir neden faiz bir sonuçtur. Diğer bir ifade ile faiz enflasyonun kuyruğudur. Bu nedenle genişleme döneminde enflasyon arttıkça faiz oranı da artar.

GSYİH'NIN ÖLÇÜLMESİ

GSYİH dolaysız ve dolaylı olmak üzere iki şekilde ölçülebilir. GSYİH'nın dolaysız şekilde ölçülmesi, yaratılan katma değer ile net dolaylı verginin (vergi - sübvansiyon) toplanması suretiyle gerçekleştirilir. GSYİH'nın bu şekilde hesaplanmasına **toplam üretim yaklaşımı** denir. GSYİH'nın dolaylı şekilde ölçülmesi üretilen bu nihai mal ve hizmetlere ekonomideki sektörler tarafından yapılan harcamaların toplanması ya da bu nihai mal ve hizmetlerin üretiminden dolayı üretim faktörlerinin elde ettikleri gelirlerin toplanması suretiyle gerçekleştirilir. GSYİH'nın ekonomideki sektörler tarafından yapılan harcamaların toplanması ile hesaplanmasına **toplam harcama yaklaşımı**, üretim faktörlerinin elde ettikleri gelirlerin toplanması ile hesaplanmasına **toplam gelir yaklaşımı** denir.

1. TOPLAM ÜRETİM YAKLAŞIMI

GSYİH'nın yaratılan katma değer ile net dolaylı verginin (vergi - sübvansiyon) toplanması ile ölçülmesine **toplam üretim yaklaşımı** denir.

Toplam Üretim Yaklaşımına Göre GSYİH = Katma Değer + Net Dolaylı Vergi

Toplam üretim yaklaşımı üretimin sektörleri itibariyle GSYİH'nin yapısını göstermektedir. Bir ekonomide üretim en geniş anlamda tarım, sanayi ve hizmet sektörü olmak üzere 3 sektör altında sınıflandırılır. Aşağıda bu sektörlerin içerikleri yer almaktadır.

Tarım Sektörü

- ✓ Tarım, ormancılık ve balıkçılık

Sanayi Sektörü

- ✓ Madencilik ve taşocaklığı
- ✓ İmalat sanayi
- ✓ Elektrik, gaz, buhar ve havalandırma sistemi üretim ve dağıtım
- ✓ Su temini, kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri

Hizmet Sektörü

- ✓ İnşaat
- ✓ Toptan ve perakende ticaret
- ✓ Ulaştırma, depolama
- ✓ Konaklama ve yiyecek hizmetleri faaliyetleri
- ✓ Bilgi ve iletişim
- ✓ Finans ve sigorta faaliyetleri
- ✓ Gayrimenkul faaliyetleri
- ✓ Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler
- ✓ İdari ve destek hizmet faaliyetleri
- ✓ Kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik
- ✓ Eğitim
- ✓ İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri
- ✓ Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor
- ✓ Diğer hizmet faaliyetleri
- ✓ Hanehalklarının işverenler olarak faaliyetleri

İnşaat sektörü günümüzde hizmet sektöründen bağımsız bir sektör olarak da değerlendirilebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında toplam üretim yaklaşımındaki üretimin sektörleri tarım, sanayi, hizmet ve inşaat olmak üzere 4 başlık altında da analiz edilebilir.

2. TOPLAM HARCAMA YAKLAŞIMI

GSYİH'nın ekonomideki sektörler tarafından yapılan harcamaların toplanması ile hesaplanmasına toplam harcama yaklaşımı denir. Toplam harcama yaklaşımı; tüketim (C), brüt yatırım (I), hükümet alımları (G) ve net ihracatın (NX) toplamından oluşur.

Tüketim (Consumption)

Hanehalkı sektörünün beslenmek, giyinmek gibi iktisadi isteklerini tatmin etmek için satın aldığı mallara **tüketim malları**, tüketim mallarına yapılan harcamaya **tüketim harcaması** denir. Hanehalkı sektörünün eğitim, sağlık gibi hizmetleri satın almak için yaptığı harcamaya da tüketim harcaması denir. Hanehalkı sektörünün barınmak için satın aldığı konuta **yatırım malı**, yatırım malına yapılan harcamaya **yatırım harcaması** denir. Konut değer saklama ve biriktirme özelliğine sahip olduğu için tüketim malı değil, yatırım malıdır. Bu nedenle konut, hem barınma isteğini karşılayan bir nesne olduğundan dolayı bir mal, hem de değer saklama ve biriktirme aracı olduğundan dolayı bir varlık olarak kabul edilir. Dolayısıyla hanehalkı sektörü tarafından tüketim malları ve hizmetler için yapılan harcamalar toplamına tüketim harcaması denir. Tüketim harcaması, toplam harcama içerisindeki en büyük paya sahip olan harcamadır ve aynı zamanda istikrarlı bir harcama türüdür.

Brüt Yatırım (Investment)

İşalemi sektörünün üretim sürecinde kullanmak için satın aldığı bina makine teçhizata **yatırım malları**, yatırım mallarına yapılan harcamaya **yatırım harcaması** denir. Yatırım malları olan bina, makine ve teçhizat üçlüsüne aynı zamanda **sermaye malları** da denir. Bu nedenle bu üçlüye kısaca üretim faktörü olan **sermaye** denir. İşalemi sektörü tarafından üretilmesine rağmen satılmayan mallara **stok**, stoklarda meydana gelen artışa **stok yatırımı** denir. Stok yatırımı da yatırım harcaması içinde yer alır. Hanehalkı sektörünün barınmak için satın aldığı konuta yatırım malı, konut için yapılan harcamaya yatırım harcaması denir. Dolayısıyla işalemi sektörü tarafından bina, makine, teçhizat ve stoklar için yapılan harcamalar ile hanehalkı sektörü tarafından konut inşaatı için yapılan harcamalar toplamına yatırım harcaması denir. Yatırım harcamasına aynı zamanda **brüt yatırım** denir. Yatırım harcaması yıldan yıla dalgalanan istikrarsız bir harcama türüdür.

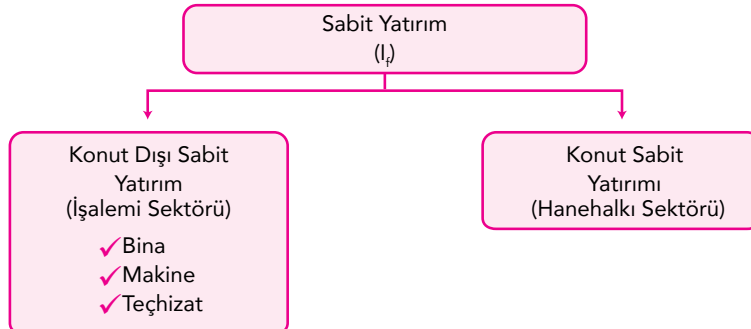
İşalemi sektörü tarafından bina, makine ve teçhizat için yapılan harcamalar ile hanehalkı sektörü tarafından konut inşaatı için yapılan harcamalar toplamına **sabit yatırım** denir. Bu nedenle brüt yatırım (I) sabit yatırım (I_f) ve stok yatırımı (I_s) olmak üzere iki yatırımın toplamından oluşur.

Sabit Yatırım (Fixed Investment) : I_f

Stok Yatırım (Stock Investment) : I_s

$$I = I_f + I_s$$

Sabit yatırım da konut dışı sabit yatırım ve konut sabit yatırımı olmak üzere iki bölüme ayrılmaktadır. İşalemi sektörü tarafından bina, makine ve teçhizat için yapılan harcamalara konut dışı sabit yatırım, hanehalkı sektörü tarafından konut inşaatı için yapılan harcamalara konut sabit yatırımı denir.

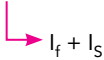

- ✓ Hanehalkı sektörünün satın aldığı buzdolabı tüketim mali ve buzdolabı için yaptığı harcama tüketim harcaması iken, işalemi sektörünün (lokanta) satın aldığı buzdolabı yatırım mali ve buzdolabı için yaptığı harcama yatırım harcamasıdır.
- ✓ Hanehalkı sektörünün satın aldığı saç kurutma makinesi tüketim mali ve saç kurutma makinesi için yaptığı harcama tüketim harcaması iken, işalemi sektörünün (kuaför) satın aldığı saç kurutma makinesi yatırım mali ve saç kurutma makinesi için yaptığı harcama yatırım harcamasıdır.
- ✓ Hanehalkı sektörünün satın aldığı araba tüketim mali ve araba için yaptığı harcama tüketim harcaması iken, işalemi sektörünün (ilaç firması) satın aldığı araba yatırım mali ve araba için yaptığı harcama yatırım harcamasıdır.
- ✓ Hanehalkı sektörünün satın aldığı televizyon tüketim mali ve televizyon için yaptığı harcama tüketim harcaması iken, işalemi sektörünün (tekstil firması) satın aldığı tekstil makinesi yatırım mali ve tekstil makinesi için yaptığı harcama yatırım harcamasıdır.
- ✓ Hanehalkı sektörünün satın aldığı konut yatırım mali ve konut için yaptığı harcama yatırım harcaması iken, işalemi sektörünün satın aldığı bina yatırım mali ve bina için yaptığı harcama yatırım harcamasıdır.
- ✓ Hanehalkı ve işalemi sektörünün satın aldığı bono, tahvil ve hisse senedi mali varlık iken mali varlıklar için yaptıkları harcamaya mali yatırım ya da tasarruf denir.

Toplam üretim yaklaşımına göre hesaplanan GSYİH ile toplam harcama yaklaşımına göre hesaplanan GSYİH her zaman birbirine eşittir. Bu eşitliğin sağlanabilmesi için stok yatırımının toplam harcama yaklaşımına kaydedilmesi gerekir. Toplam üretim yaklaşımına göre her üretilen nihai mal ve hizmet üretildiği tarihte GSYİH'ya kaydedilir. Bu mal ve hizmetler, sektörlerin yaptığı harcamalara göre de toplam harcama yaklaşımına kaydedilir. Ancak üretilmesine rağmen satılmayan mallar toplam harcama yaklaşımına kaydedilmez ise bu durumda toplam harcama yaklaşımına göre hesaplanan GSYİH toplam üretim yaklaşımına göre hesaplanan GSYİH'dan bu malların piyasa değeri kadar düşük çıkar. Bu iki yaklaşıma göre hesaplanan GSYİH değerlerinin birbirine eşit çıkabilmesi için üretilmesine rağmen satılmayan mallar stok yatırımı olarak toplam harcama yaklaşımına kaydedilir. Dikkat edilirse üretilmesine rağmen satılmayan mallar, sanki bu malları üreten firmalar kendileri satın almış gibi işalemi sektörünün harcama kalemi olan yatırım harcamasına kaydedilir.

Stok yatırımı toplam harcama yaklaşımına kaydedildiğinden dolayı toplam harcama yaklaşımına göre hesaplanan GSYİH o yılki toplam üretimi, toplam arzı gösterir. Toplam harcama yaklaşımına göre hesaplanan GSYİH (Y) değerinden stok yatırımı çıkarıldığında **nihai satışlar (AE)** elde edilir. Nihai satışlar üretilen nihai mal ve hizmetlerin o yıl satılan kısmını gösterir. Bu nedenle nihai satışlara toplam talep denir.

$$GSYİH (Y) = C + I + G + NX$$

 $I_f + I_s$

$$\text{Nihai Satışlar (AE)} = C + I + G + NX$$

 I_f

- ✓ GSYİH ile nihai satışlar birbirine eşit ise stok yatırımı sıfırdır.

$$Y=AE \text{ ise } I_s=0$$

Stok yatırımının sıfır olması, belli bir yılda üretilen nihai malların tümünün o yıl satın alındığı anlamına gelir.

- ✓ GSYİH nihai satışlardan büyük ise stok yatırımı pozitifdir.

$$Y>AE \text{ ise } I_s>0$$

Stok yatırımının pozitif olması, belli bir yılda üretilen nihai malların tümünün değil de bir kısmının o yıl satın alındığı anlamına gelir. Bu durumda firmaların stoklarında, GSYİH'nin nihai satışları aşan kısmı kadar bir artış meydana gelir. Dolayısıyla bu ekonomide harcama yetersizliği bulunmaktadır.

- ✓ Nihai satışlar GSYİH'den büyük ise stok yatırımı negatiftir.

$$AE>Y \text{ ise } I_s<0$$

Stok yatırımının negatif olması, belli bir yılda üretilenden daha fazla nihai malın satın alındığı anlamına gelir. Bu durumda firmalar aradaki farkı önceki yıldan devreden stokları satmak suretiyle karşıladıklarından dolayı, firmaların stoklarında nihai satışların GSYİH'yi aşan kısmı kadar bir azalma meydana gelir. Dolayısıyla bu ekonomide harcama fazlası bulunmaktadır.

İşalemi sektörünün belirli bir yılda yatırım (sermaye) mallarına yaptığı harcamaya yatırım harcaması ya da brüt yatırım denir. Ancak işalemi sektörü o yıl brüt yatırım yaparken aynı zamanda sahip olduğu yatırım malları ile üretim yapmaya devam etmektedir. Bu durum üretim sürecinde kullanmış olduğu yatırım mallarında eskimeye, yıpranmaya neden olacaktır. Yatırım mallarında bir yılda meydana gelen eskimeye, yıpranmaya **amortisman (sabit sermaye tüketimi)** denir. Dolayısıyla amortisman, yatırım mallarının üretim sürecinde tüketilen kısmının değerini yansıtır. Görüldüğü gibi işalemi sektörü, yeni yatırım malları için yatırım harcaması yaparken, üretim sürecinde kullanmış olduğu yatırım mallarının da eskimesine neden olmaktadır. Bu nedenle yıl sonunda sahip olduğu yatırım mallarının miktarındaki değişimi öğrenmek için o yıl yapmış olduğu yatırım harcamasından yani brüt yatırımdan, sahip olduklarındaki yıpranmayı yani amortismanı çıkartması gerekir. Brüt yatırım ile amortismanın farkına net yatırım denir.

$$\text{Net Yatırım} = \text{Brüt Yatırım} - \text{Amortisman}$$

DİKKAT

Yarattığın değerden neden olduğun değer kaybını düşmeden net değere ulaşamazsın. Diğer bir ifade ile brüt (gayri safi) yatırımdan net (safi) yatırıma ulaşmanın yolu amortismanı çıkartmaktan geçer.

İşalemi sektörünün yıl sonunda sahip olduğu yatırım (sermaye) mallarının toplamına **sermaye stoğu**, yıl sonunda yatırım mallarındaki değişime **net yatırım** denir.

- ✓ Brüt yatırım amortismandan büyük ise net yatırım pozitifdir.

$$\text{Brüt Yatırım} > \text{Amortisman} \text{ ise } \text{Net Yatırım} > 0$$

Bu durum ekonominin sahip olduğu sermaye stokunun arttığını, ekonominin bu sene sonunda sahip olduğu sermaye stokunun geçen sene sonunda sahip olduğu sermaye stokundan büyük olduğunu belirtir. Dolayısıyla bu ekonomiye **genişleyen ekonomi** denir.

- ✓ Amortisman brüt yatırımdan büyük ise net yatırım negatiftir.

$$\text{Amortisman} > \text{Brüt Yatırım} \text{ ise } \text{Net Yatırım} < 0$$

Bu durum ekonominin sahip olduğu sermaye stokunun azaldığını, ekonominin bu sene sonun da sahip olduğu sermaye stokunun geçen sene sonunda sahip olduğu sermaye stokundan küçük olduğunu belirtir. Dolayısıyla bu ekonomiye **daralan ekonomi** denir.

- ✓ Brüt yatırım amortismana eşit ise net yatırım sıfırdır.

$$\text{Brüt Yatırım} = \text{Amortisman} \text{ ise } \text{Net Yatırım} = 0$$

Bu durum ekonominin sahip olduğu sermaye stokunun değişmediğini ifade eder. Dolayısıyla bu ekonomiye **durağan ekonomi** denir.

DİKKAT

Bir ekonominin genişleyebilmesi ve istihdam yaratabilmesi için net yatırımın pozitif olması gerekir. Bunun için brüt yatırımın amortismandan büyük olması gerekir.

DİKKAT

Makro iktisatta brüt, stok ve nominal olmak üzere 3 yalancı kavram vardır. Brüt amortismanı bir değer artışı gibi gösterdiğinden dolayı, stok üretilmesine rağmen satılmayan malları satılmış gibi gösterdiğinden dolayı ve nominal de fiyat artışı ya da azalışlarını içinde barındırdığından dolayı birer yalancıdır.

Hükümet Alımları (G)

Hükümet sektörünün kamu hizmetlerini üretmek için satın aldığı nihai mal ve hizmetlere yaptığı harcamaya **hükümet alımları** denir. Kamu hizmetinin üretilebilmesi için, memurlara ödenen maaşlar ve hükümet sektörü tarafından satın alınan kırtasiye malzemesinden arabaya kadar bütün nihai mal ve hizmetlere yapılan harcamalar hükümet alımları içerisine dahil edilir. Hükümet alımları (G); tüketim mallarına yönelik alımlar yani hükümet tüketimi (C_G) ve yatırım mallarına yönelik alımlar yani hükümet yatırımı (I_G) olmak üzere iki bölümden oluşur.

$$G = C_G + I_G$$

Hükümet harcamaları ile hükümet alımları arasında fark vardır. Hükümet harcamaları; hükümet alımları (G), transfer ödemeleri (TR) ve sübvansiyon (SUB) olmak üzere üç bölümden oluşur. Transfer ödemeleri; emekli ve işsizlik maaşları, dul ve yetim aylıkları, öğrenci bursları ve hükümetin faiz ödemelerinden oluşur. Sübvansiyon; hükümetin üreticilere uygulamış olduğu vergi indirimi ve yatırım teşviklerinden oluşur. Hükümet alımları, hükümet harcamaları içerisinde mal ve hizmet alımı karşılığı yapılan harcamalardan oluşurken, transfer ve sübvansiyon ise mal ve hizmet alımı karşılığı olmadan yapılan harcamalardan oluşur. Transfer ödemeleri ve sübvansiyon hükümet sektörünün, o yıl üretilen nihai mal ve hizmetler için yaptığı bir harcama değildir. Diğer bir ifade ile bu iki harcama toplam üretim yaklaşımı ile ölçülen GSYİH içerisindeki nihai mal ve hizmetler için yapılan harcama değildir. Bu nedenle transfer ödemeleri ve sübvansiyon, GSYİH'nın ekonomideki sektörler tarafından yapılan harcamaların toplanması ile ölçülmesi yaklaşımı olan toplam harcama yaklaşımı içinde yer almaz. Sonuç olarak toplam harcama yaklaşımı içerisinde sadece hükümet harcamaları içinde yer alan hükümet alımları yer alır.

DIKKAT

Transfer ödemeleri ve sübvansiyon, GSYİH'nin ekonomideki sektörler tarafından yapılan harcamaların toplanması ile ölçülmesi yaklaşımı olan toplam harcama yaklaşımı içinde yer almaz.

Yurt İçi Harcamalar

Toplam harcama yaklaşımında tüketim (C), brüt yatırım (I) ve hükümet alımlarının (G) toplamına yurt içi harcamalar denir.

$$\text{Yurt içi Harcamalar} = C+I+G$$

Dışa kapalı bir ekonomide GSYİH ile yurt içi harcamalar her zaman birbirine eşittir.

$$\text{GSYİH} = \text{Yurt içi Harcamalar}$$

Net İhracat (NX)

Bir ülkede üretilen nihai mal ve hizmetler sadece o ülkedeki hanehalkı, işalemi ve hükümet sektörü tarafından değil, aynı zamanda diğer ülkelerdeki hanehalkı, işalemi ve hükümet sektörü tarafından da satın alınır. Bir ülkede üretilen mal ve hizmetlerin diğer ülkelerdeki hanehalkı, işalemi ve hükümet sektörü tarafından satın alınmasına **ihracat (X)** denir. İhracat bir ülkenin sınırları içerisinde üretilen nihai mal ve hizmetlere yapılan harcamayı ifade ettiğinden, yurt içi harcamalara eklenmesi gerekir. Ancak bir ülkede bir yılda hanehalkı, işalemi ve hükümet sektörü tarafından satın alınan nihai mal ve hizmetlerin tamamı o ülkede değil bir kısmı diğer ülkelerde üretilmektedir. Diğer ülkelerde üretilen nihai mal ve hizmetlerin bir ülkedeki hanehalkı, işalemi ve hükümet sektörü tarafından satın alınmasına ise **ithalat (M)** denir. Dolayısıyla ithalat diğer ülkelerde üretilen nihai mal ve hizmetleri temsil ettiğinden GSYİH'nin hesaplanması aşamasında yurt içi harcamalar ile ihracatın toplamından çıkarılması gerekir. Bir ekonomide ihracat ile ithalat arasındaki farka net ihracat denir.

İhracat (Export): X

İthalat (Import): M

$$\text{Toplam Harcama Yaklaşımına Göre GSYİH} = C+I+G+NX$$

- ✓ GSYİH yurt içi harcamalardan büyük ise net ihracat pozitifdir.

$$\text{GSYİH} > \text{Yurt içi Harcamalar} \text{ ise } NX > 0$$

Net ihracatın pozitif olması ihracatın ithalattan büyük olduğunu ve dış ticaret fazlasının ortaya çıktığını gösterir. Bu durumda ülke ürettiğinden daha az bir değeri tüketim, yatırım ve hükümet alımları için kullanmıştır. Diğer bir ifade ile ülke ürettiği katma değerden daha az harcama yapmıştır.

- ✓ Yurt içi harcamalar GSYİH'den büyük ise net ihracat negatiftir.

$$\text{Yurt içi Harcamalar} > \text{GSYİH} \text{ ise } NX < 0$$

Net ihracatın negatif olması ithalatın ihracattan büyük olduğunu ve dış ticaret açığının ortaya çıktığını gösterir. Bu durumda ülke ürettiğinden daha fazla bir değeri tüketim, yatırım ve hükümet alımları için kullanmıştır. Diğer bir ifade ile ülke ürettiği katma değerden daha fazla harcama yapmıştır.

- ✓ GSYİH yurt içi harcamalara eşit ise net ihracat sıfırdır.

$$\text{GSYİH} = \text{Yurt içi Harcamalar} \text{ ise } NX = 0$$

Net ihracatın sıfır olması ihracat ile ithalatın birbirine eşit olduğunu ve dış ticaret dengesinin sağlandığını gösterir.

3. TOPLAM GELİR YAKLAŞIMI

Toplam gelir yaklaşımı bir ülkede bir yılda üretim sürecine katılanların yani üretim faktörlerinin üretimden aldıkları payların ne olduğunu yansıtır. Üretim faktörlerinin üretimden aldıkları payların dağılımına **fonksiyonel gelir dağılımı** denir. Bu yaklaşımda GSYİH; emek ve sermaye gelirleri, amortisman ve net dolaylı vergilerin toplanmasıyla ölçülür. Toplam gelir yaklaşımına göre GSYİH'nın ölçülebilmesi için ilk önce brüt muhasebe kârı kavramının tanımlanması gerekir.

Brüt Muhasebe Kârı

İşalemi sektörünün bir yılda ürettiği nihai mal ve hizmetlerin piyasa değeri (toplam hâsılat) ile o mal ve hizmetleri üretmek için yaptığı ödemeler (açık maliyet) arasındaki farka brüt muhasebe kârı denir. İşalemi sektörünün açık maliyeti üç bölümden oluşur. Birincisi diğer firmalara ara mal alımı için yapılan ödeme, ikincisi kullanılan üretim faktörleri için yapılan ödeme ve üçüncüsü üretilen mal ve hizmet üzerinden ödenen net dolaylı vergi. Şimdi sırasıyla bu açık maliyetleri inceleyelim.

1. Diğer firmalara ara mal alımı için yapılan ödeme

Bir firmanın diğer firmalardan ara mal alımı sırasında yapmış olduğu ödeme ara malı üreten için bir gelir, satın alan için bir maliyettir.

2. Kullanılan üretim faktörleri için yapılan ödeme

İşalemi sektörünün kullandığı üretim faktörleri için yaptığı ödemeler emek için ücret, toprak için rânt ve sermaye için faizdir. Şimdi ilk önce bu kavramları açıklayalım.

Ücret: İşalemi sektörünün üretim sürecinde istihdam ettiği işçi için yaptığı ödemeye **ücret** denir. Ücret işçi için bir gelir, işçiyi istihdam eden işalemi sektörü için bir maliyettir.

Rant: İşalemi sektörünün üretim sürecinde kullandığı bina için yaptığı kira ödemesine **rant** denir. Rant dükkan sahibi için bir gelir, binayı kullanan işalemi sektörü için bir maliyettir.

Faiz: İşalemi sektörünün üretim sürecinde kullanmak için satın aldığı bina, makine ve teçhizat üçlüsüne sermaye denir. İşalemi sektörünün elinde bu sermayeyi satın alabilecek yeterli mali varlık yok ise bu durumda bankacılık sistemine başvurur. Kredi mekanizması ile mali varlık olan para talep eder. Böylece işalemi sektörü elinde mali varlık olan para yok ise sermayeyi elde edebilmek için faiz karşılığı kredi talebinde bulunur. Bu durumda faiz banka için bir gelir, krediyi kullanan işalemi sektörü için bir maliyettir.